Talous ja verotus
Penna Urrila

19.10.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaostolle

HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. Teema: Työvoimapula ja osaavan työvoiman saatavuus

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto on pyytänyt Elinkeinoelämän keskusliitto EK:lta lausuntoa otsikkoasiassa. EK lausuu asiasta seuravan:

Tilannekuva

Työvoiman saatavuus on tällä hetkellä suomalaisen elinkeinoelämän suurin toiminnan kehittämisen este. Esimerkiksi EK:n suhdannekyselyissä noin joka kolmas yritys arvioi työvoimapulan haittaavan vakavasti yrityksen toimintaa ja sen kehittämistä. Yksityisen yrityssektorin lisäksi työvoiman saatavuus on huomattavan hankalaa myös julkisella sektorilla, erityisesti sote-palveluissa.

Työvoiman saatavuudesta on muodostunut jo merkittävä este Suomeen suuntautuviin investointeihin – toiminnan laajentamiseen tai esimerkiksi ulkomaisten yritysten tuloon Suomeen. Työvoimapula koskettaa tällä hetkellä erittäin laajasti eri toimialoja ja eri koulutustason työntekijöitä.

Perimmäinen syy työvoimakapeikoihin on Suomen väestön epäedullinen ikärakenne yhdistettynä kannustinloukkuihin ja muihin työmarkkinoiden jäykkyyksiin. Lisävaikeutena on koronapandemian aiheuttamat äkilliset muutokset toimialojen ja yritysten ti-lanteessa ja näkymissä, mikä on johtanut osin työvoiman siirtymiseen alalta toiselle ja siten voimakkaaseen työvoimapulaan kysynnän alkaessa palautua kohti normaalia.

Avointen työpaikkojen määrä on ennätyksellisen korkea siitä huolimatta, että suhdannetilanne on alkanut vuoden 2022 aikana heikentyä.

Työvoimapulasta onkin tullut Suomeen rakenteellinen ongelma, joka ei poistu heikommassakaan suhdannevaiheessa.

Talous ja verotus
Penna Urrila

19.10.2022

Talousarvioesitys v. 2023 työvoiman saatavuuden näkökulmasta

EK toteaa, että talousarvioesitykseen ei valitettavasti sisälly toimia, joilla huomattavan vaikeaan työvoimapulaan pystyttäisiin vastaamaan riittävän vahvasti. Esitykseen sisältyvät toimet ovat mittakaavaltaan vaatimattomia eivätkä pureudu vahvasti työvoimakapeikoiden perimmäisiin syihin.

Esimerkiksi talousarvion *verotukselliset toimet* ovat mittaluokaltaan pieniä ja keskittyvät korkeaa sähkön hintaa kompensoiviin toimiin kotitalouksille. Tätä voi sinänsä pitää perusteltuna kriisitoimena, mutta verotusta olisi voinut käyttää laajemmin myös työllisyyden edistämisen instrumenttina. EK on pitänyt tärkeänä ansiotuloverotuksen pitkäjänteistä keventämistä työn kannusteiden parantamiseksi, mitä hallitus ei ole kuitenkaan toteuttanut.

Ansiotuloveroperusteisiin tehdään vuonna 2023 lähinnä hallitusohjelman mukainen indeksitarkistus kaikilla tulotasoilla. Tuloverotuksessa tapahtuu myös merkittävä rakennemuutos sote-uudistuksen vuoksi. Hallituksen tavoitteena on ollut uudistuksen tekeminen mahdollisimman neutraalisti, ja verotuksen kiristymisen estämiseksi ansiotuloverotusta kevennetään teknisenä muutoksena noin 300 miljoonalla eurolla. EK kuitenkin korostaa, että eräissä tuloluokissa ansiotuloverotus kiristyy kaikesta huolimatta hieman vuonna 2023, kun vertailu tehdään ansiotason ennustettu nousu huomioiden.

Lisäksi viime budjettiriihessä linjatun mukaisesti yli 60-vuotiaiden työtulovähennystä korotetaan portaittain, millä tavoitellaan parempaa työllisyyttä ikääntyneiden työntekijöiden ryhmässä. EK toteaa, että ehdotuksen tavoite on sinänsä kannatettava, mutta siitä tehdyt vaikutusarviot ovat melko vaatimattomia. Korotettua työtulovähennystä ei voikaan pitää erityisen kustannustehokkaana työllisyystoimena. Lisäksi EK huomauttaa, että verotuksen näkökulmasta on jo tällä hetkellä varsin edullista saada osa an-sioista palkkatulona ja osa etuuksina (esimerkiksi osittainen varhennettu vanhuuseläke). Näin ollen monilla yli 60-vuotiailla on jo valmiiksi melko vahvat kannusteet jatkaa työntekoa esimerkiksi osa-aikaisena. Monissa muissa väestöryhmissä työntekoon liittyvät kannustinongelmat ovat paljon vaikeammat.

Elinkeinoelämän keskusliitto katsoo, että budjettiesitykseen sisältyvistä toimenpiteistä muun muassa *varhaiskasvatusmaksujen alentaminen* sekä *yksityisen hoidon tuen nosto* ovat myönteisiä työllisyyden näkökulmasta, sillä ne alentavat kannustinloukkuja.

Samoin *korotetun työmatkavähennyksen jatkaminen* on korkeiden energiahintojen jatkuessa perusteltu kriisitoimi työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi.

Talous ja verotus
Penna Urrila

19.10.2022

Vastaavasti kuitenkin jotkin *etuuksiin tehtävät parannukset lisäävät kannustinloukkuja* (mm. työttömyysturvan ja toimeentulotuen lapsikorotus, lapsilisän yksinhuoltajakorotus).

Talousarvio ei myöskään sisällä olennaisia linjauksia työperusteisen maahanmuuton vauhdittamiseksi. Tämä on hyvin valitettavaa, sillä työperusteinen maahanmuutto on yksi merkittävimpiä mahdollisuuksia edistää työvoiman saatavuutta jo melko nopealla aikataululla.

Esitys ukrainalaisten pääsystä kuntakokeiluiden työvoimapalveluiden piiriin jo ennen kuin he saavat kotikunnan Suomessa on työvoiman saatavuuden näkökulmasta kannatettava. Ukrainalaisten lasten kouluttautumisen tueksi kohdennetaan merkittäviä lisäresursseja: 60 miljoonaa euroa varhaiskasvatukseen ja 120 miljoonaa euroa valmistavaan perusopetukseen.

EK on vastustanut hallituksen esitystä ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin uudistamisesta. Esityksessä oppivelvollisten ja aikuisten rahoitus on tarkoitus eriyttää. Tämä uhkaa aikuisten ammatillisen koulutuksen rahoitusta ja vie koulutuksen järjestäjiltä kannusteita varmistaa nuorten työllistymiseen tarvitsemat taidot. EK esitti ennen budjettiriihtä hallitukselle hankkeen pysäyttämistä.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Talous ja verotus

Penna Urrila
Johtaja